

Inhoud #189

Atelier #189

44
MYNKE BUSKENS
TEKENEN, TIPS
EN TECHNIEK

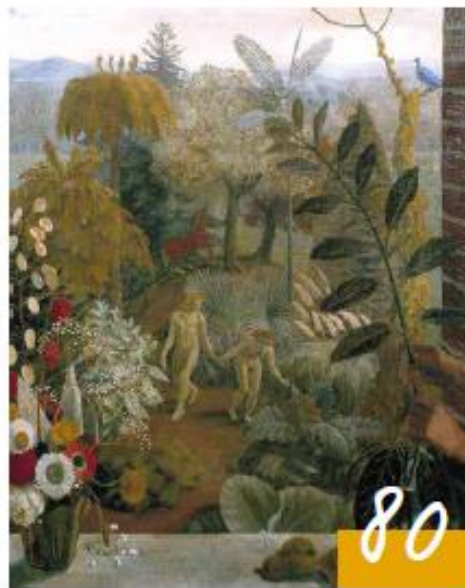
66
EEN KROP SLA IN PASTEL

10
PIERRE PUVIS
DE CHAVANNES
PARADYSELIJKE
SCHOONHEID

24
PIERRE JANSSEN
KUNSTPIONIER OP TELEVISIE

80
HET HOF
VAN EDEN
HET PARADIJS
VERBEELD

34
CHINESE TUIJNEN
DE WERELD
IN HET KLEIN

Foto omslag: Emil Nolde,
Blumenstillleben mit
roten und gelben
Blüten, 1900/05, aquarel
op Japanse papier,
32,2 x 46,6 cm.

6 KUNSTKREET • 8 DE KEUZE VAN ELLA LOOISE • 17 TÊTE-À-TÊTE MET MARION • 18 (i) SCHETSEN IN DE
HAAGSE PASSAGE • 28 (i) SPELEN IN DE BRANDING • 32 FRIDA KAHLO • 36 CREATIEF SCHILDEREN
NAAR FOTO'S • 42 ATELIER EN ROUTE • 46 KUNST KIJKEN MET ERIC BOS • 48 (i) EXPERIMENTEER MET
BRUIN • 56 PRAKTISCHE ADVIEZEN • 57 ATELIER QUIZ + KLODDER • 58 (i) WERKEN MET EEN PRIMAIR
PALET • 62 JAN MANKES' UIL • 64 HET LEZERSATELIER • 66 COLUMN MARIE-LOUISE OSTÉ • 67 ATELIER
ETALAGE • 68 (i) GRIFFON IN GEMENGDE TECHNIEK • 72 ONDERNEMING OP KUNSTGEBIED: NIEUWE
OPLEIDING IN GRONINGEN • 82 ATELIER ANALYSE: DIJREN IN HET OUDE EGYPTÉ • 88 HOE MAAK IK ZELF
PAPYRUS • 90 (i) LEGUAAN IN OLIEVERF • 94 KINDERSTREKEN • 96 VERWACHT

(i) - instructief

‘Je hoeft niet alles mooi te vinden’

Ga er maar aanstaan; kunst maken. Een kunstenaar begint met een leeg vlak, een wit doek, een stuk steen of stronk hout. Niemand zit erop te wachten. Weinig mensen zullen er belangstelling voor hebben. En de kans is groot dat het niet mooi wordt gevonden.

Pierre Janssen wist dat, de kunstlegende die twee musea leidde. In de jaren zestig en zeventig had hij twaalf jaar lang een televisieprogramma over kunst. Hij schreef over kunst, was directeur van de kunst-academie in Rotterdam en groeide in de loop van zijn leven uit tot een soort Mister Museum.

Was er ergens iets aan de hand dan belden de media. Wat vond hij over de verhoging van de toegangsprijzen van musea, de benoeming van een museumdirecteur of de aankoop van een Rembrandt? Pierre Janssen gaf zijn mening. In 1988 schoof hij ook als eerste aan bij het televisieprogramma Zomergasten.

TEKST: SANDRA JONGENELEN

KUNSTGREPEN

Het Stedelijk Museum Schiedam en Museum Arnhem waar Janssen respectievelijk als conservator en directeur de scepter zwaaide, wijden deze maanden een duo-tentoonstelling aan deze kunstpionier. De presentaties bevatten veel filmmateriaal en dopen je onder in zijn universum. Ze tonen Janssens aankopen, denk aan Karel Appel en Jan Mankes. Ook draaien ze voor het eerst non-stop afleveringen van zijn televisieprogramma Kunstgrepen. Die zijn nergens meer te zien, ook niet op YouTube.

AUTHENTIEK

Die beelden zorgen voor een nostalgisch gevoel. Ja, zo was televisie in die beginjaren. Technisch beperkt, eenvoudig van opzet en improviserend. Tegelijkertijd besef je hoe authentiek zo'n uitzending in zwart-wit was. Niet gelikt en over geproduceerd zoals nu vaak. En je merkt nog iets anders. Janssen was een kei als het ging om schrijven en spreken over kunst. Dat blijkt ook uit de gelijktijdig verschenen biografie van Petra Timmer.

GEWONE MENSENTAAL

Wat kunnen mensen nu nog van hem leren? Hoe actueel is Pierre Janssen (1926 – 2007) voor iemand die kunst maakt en van kunst houdt? Heel veel, luidt het antwoord. Janssen was zijn tijd ver vooruit. Hij liet je echt kijken en sprak in gewone mensentaal. In een tijd waarin kunsthistorici meestal in ‘moeilijke’ woorden uitlegden ‘hoe het zat’ was dat bijna revolutionair.

Karel Appel, *Mannetje met de zon*, 1947, Collectie Stedelijk Museum Schiedam, aankoop Pierre Janssen

Pierre Janssen bij *De wilde jongen* van Karel Appel, 1960. Fotografie Jan Eyk

‘Kunstwerken zijn een ander antwoord op de sleetse werkelijkheid’

COMMUNICATIE

Bijzonder is zijn vertrekpunt. Het gaat hem niet echt om de kunst. Janssen wil mensen met elkaar verbinden, uit hun isolement halen en hun blik verruimen. Het draait bij hem om communicatie. ‘Kunstwerken zijn een ander antwoord op de sleetse werkelijkheid’, zegt hij. Zijn insteek is mensen inspireren anders te kijken. Dat kan kunst zijn of iets banaals als een slagroomklopper.

Pierre Janssen, still tv-programma Kunststiepen, 1959-1975. Fotografie Jan Bijvank

Pierre Cornelis, *Heure matinale*, 1956, collectie Stedelijk Museum Schiedam

Kunstklassen Pierre Janssen - Stedelijk Museum Schiedam

TWEE MILJOEN KIJKERS

Hij las zich ‘een bochel’ over de kunst waarover hij sprak. Maar als het erom ging dan negeerde hij die kennis over stromingen en jaartallen. Een lesje kunstgeschiedenis oplepen? Zo moest het dus niet. Dat had als gevolg dat een groot deel van de kunstwereld – lees kunsthistorici – hem niet helemaal serieus namen. Maar het publiek hing aan zijn lippen. Soms keken er wel twee miljoen mensen naar zijn televisiepraatjes. Pierre Janssen bracht veel mensen voor het eerst met kunst in aanraking.

KUNSTKLASSEN

Ook op het gebied van de kunsteducatie liep hij vooruit. Bij het Stedelijk Museum Schiedam introduceerde hij in 1960 de eerste workshops voor kinderen: de Kunstklassen. Alleen in Amsterdam bij het Stedelijk Museum werd zo iets ook gedaan. Twee jaar later was de tijd rijp voor een Kunstklas voor volwassenen, voor zover bekend het eerste volwassenkunstonderwijs.

KONINGIN JULIANA

Die culturele vorming trok zelfs koninklijke belangstelling. In de Ridderzaal in Den Haag gaf Janssen in 1962, in het bijzijn van koningin Juliana en haar familie, een toelichting en liet hij werk zien van kinderen uit de kunstklassen van het Stedelijk Museum Schiedam. Meer dan een halve eeuw later zijn die kunstklassen in Schiedam opnieuw ingericht en kan iedereen daar zelf aan de gang.

MOOI?

Janssen verplaatste zich ook op een andere manier in zijn bezoekers. Hij gaf ze een soort instructies mee die nog altijd actueel zijn. ‘U hoeft niet alles mooi te

vinden’, schreef hij bijvoorbeeld. ‘Maar word dan niet boos en loop niet weg. Niet iedereen kan alles mooi vinden, dat vind ik ook niet. En bedenk, als u het niet mooi vindt, dat het dan misschien wel interessant kan zijn. Iemand heeft het toch maar gemaakt en had daar een bedoeling mee.’

GEK

Aan de interviewer van de Avrobode legde hij in die jaren ook heel genuanceerd uit dat mensen niets hoeven. ‘Ik heb niet de illusie dat men van mensen, door wat voor mooie woorden ook, liefhebbers van kunst kan maken. Wel heb ik de door ervaring geschraagde overtuiging dat je mensen kunt guide-

lijk maken: kunst is niet alleen gek en nutteloos en aanstellerij en versteende geschiedenis, kunst is iets levends en je zou je ermee bezig kunnen houden. Het hoeft niet en het moet niet, maar het zou kunnen.’ Pierre Janssen sloeg de spijker op zijn kop. Het zou kunnen. ●

INFORMATIE

Pierre Janssen - In de groep van de kunst, Stedelijk Museum Schiedam, t/m 3 september 2017 en in Museum Arnhem, t/m 15 oktober 2017

Het televisieprogramma *Andere Tijden* wijdde op 8 april een aflevering aan Pierre Janssen. Te bekijken via Uitzending Gemist*

Instructief

Wat te doen met al het groen?

De zomer staat voor de deur en de natuur heeft zich in haar groene kleed gehuld. Hoe kunt u al dat groen omzetten naar een tekening? Met pastelkrijt is bijna nooit exact dezelfde kleur groen voorradig in uw eigen assortiment krijtjes als dat Moedertje Natuur tevoorschijn tovert. Bovendien is groen een lastige kleur. Het is dus altijd zoeken naar een goede balans.

TEKST EN BEELD: LOES BOITMAN

INSTRUCTIEF

1

Uit de tuin

Als voorbeeld wil ik u laten zien hoe het mogelijk is om een krop sla te tekenen. De eerste krop sla uit de tuin van mijn ouders! Ik pak nog even het bedlampje van mijn dochter om er wat meer licht op te zetten. Dat kunt u ook doen. Wanneer u geen dochter hebt met een bedlampje, kunt u een ander lampje gebruiken. Zo komen er ietsje meer kleurnuances tevoorschijn.

2

Ondergrond

Een krop sla is een bom van groen met maar heel weinig nuances in de kleuren groen. Wanneer u besluit om een onderwerp te nemen dat hoofdzakelijk groen is, dan is het handig om de ondergrond een oranje/oker zweem te geven. Dat maakt het groen levendiger. Hier teken ik met PanPastel oker en oranje een ondergrond. Daaroverheen met houtskool de lijnen van de slabladeren.

Tips en techniek met Mynke Buskens

In 1992 maakte ik een serie potloodtekeningen op groot formaat van de tuin van het Noordbrabants Museum in 's-Hertogenbosch. Als ik een tuin teken, wil ik me eerst in de tuin inleven. Het voorwerk is voor mij belangrijk en dat voorwerk bestaat niet alleen uit het ter plekke aanwezig zijn en kijken. Maar zeker ook het uit het denken. Ik lees dan bijvoorbeeld over de manier waarop anderen met een tuin bezig zijn, de hoveniers bijvoorbeeld.

TEKST: MYNKE BUSKENS

Den Hofbouw en 't Buytenleven is naar zeggen van veel Geleerden, het vermakelijckste, voordeelichste, gezondste ja menighmael ook wel het saligste leven, dat men zou kunnen wenschen'.

Dit schreef Jan van de Groen, de hovenier van de Prins van Oranje in 1669. Vandaag denkt men er nog steeds zo over; het minst stressvolle beroep is dat van hovenier las ik laatst! Tijdens de voorstudies verplaatst ik me in het werk van de hovenier.

Grond verplaatsen, aanharken, gras zaaien, bomen en struiken planten, maaien en snoeien. Bij dit voorbeeld kun je de constructie van de tuin in gedachten opnemen. De tuinlieden zijn met het grondwerk bezig. Het horizontale vlak waar zo dadelijk de planten, struiken en bomen uitgroeien. Dit is belangrijk voor de ruimte-ervaring.

Ik moet mijn boom als het ware planten! In mijn tekening wil ik dadelijk in gedachte om een boom heen kunnen lopen. Daarvoor maak ik eerst situatieschetsen, waar alles staat in de tuin. Misschien wel zoals een tuinontwerper.

Constantijn Huygens maakte een tuinontwerp naar zijn eigen lichaam met het huis als hoofd, en zijn lijf als park om in rond te wandelen.

Nadat ik me in de tuin van het museum heel bewust bezig heb gehouden waar alles zich bevindt, kies ik een eigen standpunt uit. Van waaruit zie ik de tuin het meest aangenaam. Ik wil dat de

toeschouwer straks met mij mee kijkt en in gedachte meeloopt bij het zien van mijn tekening. Ik kies het raam als kader.

Ik ga op zoek naar afbeeldingen uit de geschiedenis. Deze prent is van de Hollandse lijfarts van Tsaar Peter de Grote, Nicolaas Bidloo (1673-1735) naar zijn tuin bij zijn landhuis in Moskou. Vroeger waren artsen vaak ook kunstenaars, de Heilige Lucas bijvoorbeeld. In hun artsenstudie werd veel aandacht besteed aan het tekenen naar de waarneming, om goed te leren kijken, wat nodig is voor hun praktijk.

Op deze tekening zie je duidelijk het grondplan van de tuin. Voorground en achtergrond zijn niet alleen duidelijk door het perspectief wat hij gebruikt, maar ook doordat hij vooraan donkere vlakken aanbrengt en naar achteren steeds lichtere.

En daarnaast zie je ook hoe mooi de structuren van de heggen en de boomkruinen getekend zijn. Als je een heg tekent is het ondoenlijk om dat blaadje voor blaadje na te tekenen. Je moet op zoek gaan naar een structuur die dicht bij het idee van heel veel blaadjes komt.

Ik ga tijdens het tekenen kijken hoe ik dat op kan lossen en laat me daarbij inspireren door mijn voorgangers en met name de vroege prenten van de Nederlandse landschapschilders en de etsen van Rembrandt.

Mijnke Buskens: 'De tuin', 2012, 100 x 100 cm, potlood
op papier met goud.

Rembrandt: 'De tuin', van Pieter
Blaeuw, 1630.